

EVA JANSKÁ, JOSEF BERNARD

KONCENTRAČNÍ, ČI DEKONCENTRAČNÍ PROCESY? FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VNITŘNÍ MIGRACI IMIGRANTŮ V ČESKU

JANSKÁ, E., BERNARD, J. (2015): What shapes the concentration/deconcentration processes? The factors influencing internal migration of immigrants in Czechia. *Geografie*, 120, No. 4, pp. 585–602. – The distribution of foreigners is becoming an essential part of socio-geographical differentiation of Czechia. In addition to international migration, the spatial distribution patterns of non-natives are further modified according to their internal mobility, which, compared to the majority population, is much higher. On the basis of the population registry and a quantitative survey (N=912), we analyzed internal mobility of two of the most numerous groups of immigrants in Czechia (Vietnamese and Ukrainians). We also tried to explain the resulting migration patterns, to assess their impact on the concentration/deconcentration processes of immigrants on different spatial levels and to compare the results with similar trends through Europe and the United States. The results of the analysis indicate that both ethnic groups behave differently and that in particular in the case of Ukrainians the concentration processes on the regional level are not accompanied by any concentration processes on the neighborhood level.

KEY WORDS: internal migration – concentration/deconcentration – Vietnamese – Ukrainians – spatial assimilation.

Príspevek byl vypracován s finanční podporou Grantové agentury ČR, projekt č. P404/12/1014 „Migrační vztahy cizinců (a domácího obyvatelstva) v Česku: koncentrační nebo difuzní procesy?“.

Úvod

Mezinárodní migrace je nedílnou součástí populačního vývoje většiny rozvinutých evropských zemí a spolu s vnitřní (sekundární) migrací se pak významně podílí na prostorovém rozmístění obyvatel dané země. Zatímco však o mezinárodní migraci a obecně i tematice cizinců byla napsána řada studií a odborných článků, problematice vnitřního stěhování migrantů se příliš mnoho autorů dosud nevěnovalo. Je přitom jasné, že migrační proces pro mnoho migrantů neskončí jejich vstupem do cizí země.

Jedním z hlavních aspektů studia vnitřní migrace imigrantů je jejich délka pobytu v cílové zemi, která přímo ovlivňuje počet stěhování. Některé studie ukazují, že s rostoucí délkou jejich pobytu klesá intenzita stěhování (např. Reher, Silvestre 2009). Souvisí to pravděpodobně i s tím, že domácí populace je v porovnání s migranty obecně méně mobilní (Andresson 2012; Finney, Catney, ed. 2012; Silvestre, Reher 2012) a při dlouhodobém pobytu v cílové zemi se jí migranti do jisté míry přizpůsobují (např. jako i u reprodukce, viz např. Burcin, Drbohlav, Kučera 2005).

Pro vysvětlení vzorců vnitřní migrace jsou samozřejmě důležité i důvody, které vedou migranty ke změně místa pobytu. Samotná změna bydliště je často vázána se stěhováním na krátkou vzdálenost, zatímco např. změna práce vede ke stěhování do vzdálenějších míst (např. Recano-Valverde, Luken 2012).

Vnitřní migrace následně formuje geografické rozmístění populace a v tomto smyslu byly sledovány její koncentrační resp. dekoncentrační efekty. Analýzy koncentračních a dekoncentračních efektů nejčastěji odkazují na teorii prostorové asimilace (Alba, Nee 1999; Massey 1985 apod.), která pomáhá vysvětlit toky majoritního i minoritního obyvatelstva zejména ve vztahu k socioekonomické integraci.

Zatímco celkové vnitřní migraci obyvatel Česka je dlouhodobě věnována pozornost jak ze strany demografů, sociologů (v poslední době např. Lux a kol. 2006; ČSU 2004; či Lux, Sunega 2007) anebo geografů (Čermák 1999, 2001), vnitřní stěhování cizinců je tématem poměrně novým (Novotný, Janská, Čermáková 2007; Čermák, Janská 2011 či Janská, Čermák, Wright 2013). Vzhledem k tomu, že intenzita vnitřní migrace cizinců je přibližně pětikrát vyšší než u českých občanů (Čermák, Janská 2011) a vnitřní migrace cizinců tak významně ovlivňuje územní rozmístění obyvatel Česka (v letech 2010–2012 tvořily vnitřní migrace cizinců cca 10 % všech vnitřních migrací v Česku), je důležité se této tematice hlouběji věnovat. Navíc lze říci, že ve srovnání s ostatními středoevropskými zeměmi je Česko nejčastějším cílem mezinárodní migrace. V porovnání¹ se Slovenskem (67 877), Maďarskem (200 000) a Polskem (121 218) má i nejvyšší absolutní počty cizinců (436 389) a patří k migračně nejatraktivnějším zemím EU (např. Drbohlav a kol. 2010; Drbohlav, Valenta 2014; Drbohlav 2008). Ke každoročnímu nárůstu počtu cizinců docházelo mezi lety 2001–2008 (roční kladné migrační saldo vzrostlo z 25 tis. až na 100 tis.), přičemž od roku 2009 je v Česku zaznamenán pokles (případně stagnace) počtu imigrantů, který je nejčastěji přisuzovaný dopadům světové krize (např. Janská, Čermák, Wright 2013). K nejpočetnějším skupinám cizinců patří Ukrajinci, a to přesto, že jejich počet od roku 2008 klesá. Následují Slováci a Vietnamci, kteří tvořili spolu s Ukrajinci v roce 2013 tři pětiny všech cizinců v Česku. Analýzou migračních trajektorií se dají lépe pochopit okolnosti stěhování, které by mohlo být usměrňováno např. vhodnou pracovní, bytovou či migrační politikou.

Zatímco migrační přírůstky celkového obyvatelstva do začátku devadesátých let zaznamenávala především města a venkovské oblasti ztrácely, po roce 1990 bylo nejztrátovějším regionem město Praha. Tento trend souvisí se suburbanizačními procesy, kdy nejvíce domácích obyvatel směřuje do zázemí velkých měst (Čermák 2004). Migrační ztráty Prahy vůči svému zázemí jsou nahrazovány migračními zisky cizinců, jak ze zahraniční, tak i vnitrostátní migrace. Praha je tak nejatraktivnější destinací pro cizince v Česku, žije zde 37 % všech cizinců oproti cca 12 % Čechů (ČSU 2013). Právě Praha a Středočeský kraj je cílovou destinací pro tři pětiny Ukrajinců, 45 % Slováků a pětinu Vietnamců. Spolu s regionálními centry je pro svou atraktivitu z hlediska pracovních míst a etnických kontaktů pro cizince při jejich příchodu do Česka i při sekundárním vnitřním stěhování uvnitř Česka daleko důležitějším magnetem než pro Čechy,

¹ Data jsou k 31. 12. 2011; u Polska a Slovenska jsou data k 31. 12. 2012.

a to i přesto, že od roku 2008 vnitřní migrace cizinců klesá (více např. Čermák, Janská 2011 nebo Janská, Čermák, Wright 2013)

Tímto článkem bychom chtěli navázat na náš předchozí výzkum týkající se vlivu vnitrostátní a zahraniční migrace na hierarchickou strukturu osídlení Česka (viz Čermák, Janská 2011 a Janská, Čermák, Wright 2013). Obecným cílem článku je hlubší pochopení faktorů, které ovlivňují vnitřní migraci cizinců v Česku v rámci hierarchické struktury českých sídel. Zejména nás zajímají faktory, které zvyšují pravděpodobnost, že cizinci se budou po svém příchodu do Česka dále stěhovat mezi obcemi, a dále faktory, které ovlivňují směr jejich stěhování v rámci hierarchické sídelní soustavy. Kromě etnické příslušnosti zkoumáme vliv sociodemografických faktorů, vzdělání, délky pobytu v Česku a typu ubytování. Dalším cílem je zjištění, zda migrační trendy směřující do velkých měst přispívají k nárůstu rezidenční koncentrace cizinců uvnitř těchto měst, resp. jestli nárůst rezidenční koncentrace cizinců na úrovni regionů je doprovázen zvyšováním jejich rezidenční koncentrace i na úrovni sousedství. Článek navazuje na řadu výzkumů zaměřených na vnitřní mobilitu a prostorové rozmístění imigrantů. Řada studií pochází z typicky imigračních zemí, jako jsou USA, Kanada či Austrálie, v Evropě pak např. Spojené království. Zkoumání nezávislých faktorů ovlivňujících vnitřní migraci, komparace odlišností v migračním chování vybraných etnik (Vietnamců a Ukrajinců) a analýza souvislostí s rezidenční koncentrací jsou v tomto kontextu spíše ojedinělé.

Teoretická východiska

Vnitřní migrace je jedním z mechanismů, které ovlivňují prostorové rozmístění obyvatelstva. Díky vnitřnímu stěhování dochází k redistribuci jak domácího obyvatelstva, tak i imigrační populace. Výsledkem těchto procesů jsou změny podílu imigrantů v jednotlivých regionech především pak v metropolitních územích velkých měst. Řada studií z druhé poloviny 90. let poukazuje mimo jiné na zvyšující se podíly etnických skupin v určitých městských čtvrtích, kdy tento jev paralelně souvisí s odlivem bílého domácího obyvatelstva (*white flyers*; Frey 1996; Frey, Liaw 1998; Ellis, Wright 1998; Champion 2005). Na druhou stranu výzkumy poukazují i na suburbanizační pohyby imigrantů (např. Alba, Nee 1999) eventuálně vystěhovávání imigrantů z tzv. *gateway cities* (např. Tammaru, Kontuly 2011; Wright, Ellis 2000).

Prvně jmenovaný případ značně souvisí s etnickými a sociálními vazbami imigrantů, kteří si ať už v rámci mezinárodní či vnitřní migrace vybírají destinace s vyšší koncentrací svých krajanů. Je to zejména z důvodů, které jim usnadňují adaptaci na nové prostředí, jako např. blízkost jazyka, možnost zaměstnání v rámci etnického podnikání, snazší dostupnost bydlení a do jisté míry je vyšší přítomnost etnika chrání před diskriminací ze strany majority (van Gent, Musterd 2012; Gurak, Kritz 2000; Frey 1995; Bolt, Kempen 2010). Pokud se navíc tyto regiony vyznačují převahou např. vyšší koncentrací stejného etnika, pak je i mobilita z těchto regionů nižší (Gurak, Kritz 2000 nebo Newbold 1996).

Druhá skupina migračních pohybů je nejčastěji vztahována k procesům suburbanizace, která byla v minulosti v případě imigrantů spojována s asimilací (Alba, Nee 1999; Massey 1985). Právě vztah mobility a sídelního rozmístění je

nejčastěji diskutován v rámci teorie prostorové asimilace (*spatial assimilation theory*), resp. teorie segmentované asimilace (*segmented assimilation theory*). Prostorová asimilace vyjadřuje proces vystěhovávání imigrantů, popř. menšin z etnických enkláv či míst prvního bydliště do čtvrtí/měst, kde převládá majoritní obyvatelstvo (Massey 1985). Imigranty k tomu vede v souladu s ekologickým modelem etnické sukcese (posloupnosti) zlepšení jejich socioekonomické situace a lepší jazykové znalosti hostující země, čímž u nich na jedné straně může dojít k separaci od své původní etnické skupiny a na straně druhé k akulturaci, resp. přiblížení se životu majority (Alba, Nee 1999; Silvestre, Reher 2012).

Naproti tomu teorie segmentované asimilace (Portes, Zhou 1993) předpokládá, že dnešní imigranti rozvíjejí v kontaktu s většinovou společností různorodé strategie a mohou se integrovat do různých segmentů hostující společnosti. Jejich stěhování nemusí nutně záviset na jejich socioekonomické situaci a může vést například k novým formám prostorové segregace mimo tzv. *gateway cities* (např. tzv. *ethnoburbs*, Li 1998; Ellis, Goodwin-White 2006; Tammaru, Kontuly 2011; Wright, Ellis 2000; Bolt, Kempen 2010). Teorie segmentované asimilace, často využívaná v souvislosti s integrací druhé generace migrantů v podstatě nabízí další varianty začlenění do majoritní společnosti a nejen možnost, že všichni imigranti se s rostoucí socioekonomickou mobilitou budou stěhovat do regionů/měst s vyšší koncentrací domácího obyvatelstva (v souladu s klasickou asimilační teorií).

Empirické výzkumy zaměřené na prostorovou mobilitu imigrantů v řadě zemí (Estonsko, Nizozemí, Japonsko, USA, Velká Británie, Španělsko, Česko, Itálie, Kanada) berou navíc do úvahy řadu proměnných, které vzorce jejich vnitřní migrace pomáhají vysvětlit. Je to např. úroveň vzdělání, výše příjmů, profesní postavení na trhu práce, nezaměstnanost, bydlení (např. Kritz, Nogle 1994; Newbold 1996; Finney, Simpson 2008; Simpson, Finney 2009; Hampstead 2007; Zorlu, Mulder 2008). Patří sem ale i délka pobytu v zemi. Např. Zorlu a Mulder (2008) poukazují na skutečnost, že více se stěhují migranti ze zemí, jako jsou např. Turecko, Alžírsko a Maroko (tzv. *non-western countries*) v rozmezí pěti let po svém příchodu do Nizozemska, a to do více etnicky segregovaných oblastí. Jiní autoři berou v úvahu výši vzdělání, kdy méně vzdělaní směřují spíše do oblastí s vyšší koncentrací imigrantů stejného původu a vzdělanější se spíše prostorově asimilují (např. Silvestre, Reher 2012).

Zatímco řada studií, zejména v Severní Americe (např. Wright, Ellis 2000), poukazuje na převládající dekoncentrační trendy imigrantů, Česko se řadí k zemím (jako např. Itálie či Španělsko), kde u migrantů dominují stále spíše pohyby koncentrační. Také charakter vnitřní migrace mají Španělsko, Itálie a Česko podobný, neboť mají nízkou míru vnitřní migrace domácího obyvatelstva a tudíž rozdíly mezi domácí a zahraniční populací jsou relativně vysoké. Naproti tomu USA a Kanada, kde je obecně vyšší migrační mobilita tyto rozdíly tak velké nejsou (Recano-Valverde, Luken 2012).

My bychom chtěli přinést další empirické zkušenosti do výzkumu prostorového rozmístění a mobility cizinců na příkladu dvou odlišných a současně i nejvíce zastoupených imigrantských skupin v Česku (Vietnamců a Ukrajinců)². Obě etnika mají odlišné chování, jednak z hlediska jejich zapojení na trhu práce a pak také v typech pobytu. Zatímco u Vietnamců převažuje etnické podnikání a trvalé pobyty, u Ukrajinců je to zejména zaměstnanecký poměr a mírně

převažující dlouhodobý typ pobytu nad trvalým. V souladu s teorií segmentované asimilace předpokládáme odlišné migrační chování obou imigračních skupin (tj. mobilita cizinců je obecně vyšší než u majoritního obyvatelstva, avšak jednotlivé skupiny migrantů se chovají odlišně).

Problém sekundární koncentrace a dekoncentrace imigrantů způsobených jejich vnitřní migrací uvnitř hostitelské země lze studovat v různém prostorovém měřítku. Přitom není nutné předpokládat, že dochází-li ke koncentraci imigrantů například na úrovni regionů, bude stejným způsobem ovlivněna i jejich koncentrace na nižších prostorových úrovních, typicky na úrovni sousedství. Oba procesy se mohou vyvíjet vlastní logikou a být ovlivněny různými faktory. Zatímco teorie prostorové asimilace zpravidla zkoumá koncentraci imigrantů ve velkém prostorovém detailu, typicky na úrovni městských čtvrtí (van Kempen, Ozuekren 1998; Bolt, van Kempen 2010) demograficky zaměřené studie a studie propojující problematiku koncentrace imigrantů s rozvojem trhu práce často zkoumají koncentrační procesy na rozsáhlejší, regionální úrovni (Kritz, Nogle 1994; Frey 1995; Hempstead 2007)

Jen málokdy jsou v analýze různé prostorové úrovně analyzovány současně. V tomto článku se zaměřujeme na dvě úrovně koncentrace imigrantů, jednak na úrovni jednotlivých obcí, a dále na úrovni bezprostředního okolí bydliště.

V empirické části článku postupujeme následujícím způsobem. Nejprve za pomoci statistické evidence migračních pohybů v Česku zkoumáme migrační salda hierarchicky různé postavených typů sídel, abychom tak posoudili platnost teze o převládajících koncentračních pohybech cizinců do větších měst při současné dekoncentraci majoritního obyvatelstva v letech 2001–2012. Tato prvotní analýza umožňuje velmi přesnou deskripci převládajících migračních trendů, neumožňuje ovšem hlubší studium faktorů, které vnitřní migraci cizinců ovlivňují, a rovněž neumožňuje posoudit, jestli koncentrace na úrovni hierarchických typů sídel je zároveň doprovázena koncentrací cizinců v menších prostorových jednotkách, resp. na úrovni sousedství. Problematiku podmíněnosti jednotlivých migračních pohybů a otázku dopadu vnitřní migrace na etnickou koncentraci na úrovni sousedství zkoumáme pomocí dat z dotazníkového šetření mezi Ukrajinci a Vietnamci žijícími v Česku.

Metodologie a datové zdroje

K výpočtům jsme využili jak data z přístupných databází ČSÚ tak z vlastního dotazníkového průzkumu. Data z oficiálních databází zachycují početní stav cizinců (evidence platných povolení k pobytu) a jejich toky (počty přihlášených a odhlášených cizinců k pobytu za časové období 2001–2012), které byly využity k výpočtu migračních sald podle velikostních kategorií sídel Česka.

² Občany slovenské státní příslušnosti, kteří tvoří druhou největší skupinu cizinců v Česku, do analýzy nezařazujeme, neboť Slováci tvoří vzhledem ke společné historii obou států specifickou skupinu obyvatel, která v mnoha ohledech není vnímána jako cizinci a zároveň se migračně chová velmi odlišně od obou zkoumaných skupin. Intenzita jejich vnitřní migrace je v porovnání s Ukrajinci i Vietnamci několikanásobně nižší (v letech 2010–2012 celkem 6 967 stěhování Slováků ve srovnání s 19 809 stěhováními Vietnamců, resp. 36 170 stěhováními Ukrajinců).

Tab. 1 – Základní struktura vzorku Ukrajinců a Vietnamců

Ukazatel		Ukrajinci	Vietnamci
Průměrný věk (let)		36,8	33,9
Průměrná délka pobytu v Česku (let)		7,1	10,9
Pohlaví	Muži (%)	60	60
	Ženy (%)	40	40
Vzdělání (bez studentů)	terciární (%)	22	11
	úplně sekundární (%)	33	32
	nižší (%)	45	57
Ubytování	ubytovna a jiná přechodná bydlení (%)	25	8
	pronajatý pokoj (%)	19	9
	pronajatý byt (%)	44	58
	vlastnické bydlení (%)	12	25
Změna obce bydliště v letech 1998–2013 (jen u respondentů s délkou pobytu alespoň 5 let)	ano (%)	80	79
	ne (%)	20	21
Vnímané množství krajanů v okolí bydliště	dost vysoký počet (%)	34	43
	ne moc vysoký počet (%)	48	48
	prakticky nikdo (%)	18	9

Pozn.: n = 912, z toho 445 Ukrajinců, 467 Vietnamců.

Zdroj: Dotazníkové šetření cizinců 2013

Právě využití dat za jednotlivé sídelní jednotky (a to i v případě dotazníkového šetření) nám umožnilo hodnotit charakter migračních hierarchických vztahů.

K podrobnějšímu popisu vnitřní migrace na příkladu Ukrajinců a Vietnamců na území Česka byla využita data z dotazníkového šetření zaměřeného na vnitřní a zahraniční migraci Ukrajinců a Vietnamců, které proběhlo v měsících března až květen 2013. Dotazník byl přeložen do vietnamštiny a ukrajinštiny a následně distribuován přes profesionální tazatelskou síť Centra pro výzkum veřejného mínění (CVVM). Vzorek respondentů se skládá z imigrantů z Ukrajiny a Vietnamu, kteří legálně pobývají na území Česka déle než 1 rok, a jsou starší než 15 let. Respondenti byli vybráni kvótním výběrem (kvótní proměnné byly věk, pohlaví a region), ve vzorku byli záměrně nadhodnoceni migranti, kteří se stěhovali v Česku minimálně jednou (minimálně 40 % z celkového vzorku). Respondenti vyplňovali dotazníky sami, tazatelé na místě kontrolovali úplnost vyplnění. Celkově bylo vyplněno 912 dotazníků, z toho bylo 445 Vietnamců a 467 Ukrajinců. Tabulka 1 ukazuje základní strukturu vzorku podle proměnných zařazených do následujících analýz.

Vnitřní migrace v Česku – cizinci a většinová populace

Počet cizinců se v Česku díky kladnému saldu zahraniční migrace postupně zvyšoval až do roku 2008, kdy dosáhl hodnoty 439 tis., tj. cca 4 % celkové populace a od té doby více méně stagnuje (Cizinci 2013). Nejvýznamnější imigrační proudy směřují především do velkých městských aglomerací s dominantním

Tab. 2 – Migrační saldo podle kategorie obcí

Kategorie obcí	2001–03	2004–06	2007–09	2010–12	2001–03	2004–06	2007–09	2010–12
	Vietnamci				Ukrajinci			
PH	1 114	863	2 098	659	5 528	6 249	5 455	3 529
RC	-293	118	1 899	715	-1 232	-79	3 305	-1 031
Z	-256	-144	-175	-66	-655	-1 214	-572	-631
VM	-117	-15	-1 163	-565	-2 235	-2 823	-2 228	-782
MM	22	-92	-346	-264	-332	-1 001	-3 290	-413
VES	-470	-730	-2 313	-479	-1 074	-1 132	-2 670	-672
	Cizinci celkem				Češi			
PH	10 214	8 397	8 890	4 835	-10 667	-13 439	-17 878	-13 442
RC	-2 438	-263	5 306	-839	-21 974	-22 761	-28 877	-22 617
Z	-1 585	-1 195	683	398	26 494	33 681	41 844	34 554
VM	-3 748	-3 605	-5 316	-2 306	-30 351	-36 358	-45 600	-36 412
MM	-550	-1 314	-4 569	-1 181	6 369	938	325	-2 527
VES	-1 893	-2 020	-4 994	-907	30 129	37 939	50 186	40 444

Pozn. Kategorie obcí jsou vymezeny: PH – Praha, RC – krajská města, Z – obce ležící v zázemí velkých městských center, VM – ostatní města s více jak 10 tis. obyv., MM – obce s 2 až 10 tis. obyv., VES – obce s méně než 2 tis. obyv.

Zdroj: Migrační data, ČSÚ

postavením Prahy (přibližně 30 % z celkového počtu imigrantů) a do některých pohraničních oblastí na západě státu.

Také z hlediska vnitrostátní migrace je pro cizince Praha dlouhodobě nejvýznamnějším imigračním centrem. Daleko více to platí pro Ukrajince než pro Vietnamce (tab. 2). To je dáno především rozložením pracovních příležitostí, které jsou pro uvedené komunity typické. Zatímco příležitostné práce ve stavebnictví (Ukrajinci) se konjunkturálně koncentrují v Praze, poptávka po aktivitách v drobném maloobchodě (Vietnamci) je rozprostřena rovnoměrněji. Z hlediska hierarchické struktury osídlení Praha také významně přispívá k vzestupnému charakteru migračních proudů cizinců. Oproti tomu u české populace především díky suburbanizačním procesům se spíše prosazuje opačný trend, kdy převládají migrační proudy z větších velikostních kategorií sídel do menších. Zatímco u Ukrajinců tvořil počet migrantů, kteří se mezi pěti velikostními kategoriemi (Praha, krajská města, ostatní města s více jak 10 tis. obyvateli, obce s 2 až 10 tis. obyvateli, obce s méně než 2 tis. obyvateli) stěhovali vzestupně 13 804 a sestupně 10 168 osob, u Vietnamců stejné údaje činily 7 894 a 6 445 osob, naopak u českých migrantů byl poměr obrácený, vzestupně se stěhovalo 181 911 a sestupně 213 104 osob (údaje za období 2010–2012, velikostní kategorie viz poznámka u tab. 1).

Podmíněnost stěhování mezi obcemi

Plošná data o migracích z ČSÚ jsme doplnili o výsledky dotazníkového šetření zaměřeného na populaci stěhujících se Ukrajinců a Vietnamců. Při analýze

Tab. 3 – Závislost pravděpodobnosti změny sídla bydliště v Česku v letech 1998–2013 na individuálních faktorech. Příklad Ukrajinců a Vietnamců, logistická regrese

Proměnná	Kategorie	B	S.E.	Exp(B)
Etnická skupina	Ukrajinci	-0,75**	,300	,471
	Vietnamci	ref.		
Pohlaví	Muž	-0,12	,272	,885
	Žena	ref.		
Vzdělání	Bez maturity	-0,66*	,350	,517
	Maturita	-0,03	,360	,971
	Terciární	ref.		
Období příchodu do Česka	Do roku 1998	-1,29***	,406	,276
	1999–2002	-0,79*	,419	,452
	2003–2006	-0,31	,326	,736
	2007–2008	ref.		
Typ ubytování	Ubytovna	3,38***	1,058	29,218
	Pronajatý pokoj	2,92**	1,071	18,585
	Pronajatý byt	2,24**	1,042	9,386
	Vlastní byt	ref.		
Konstanta		-2,73**	1,073	,065

Pozn.: n = 474; * alfa < 0,1; ** alfa < 0,05; *** alfa < 0,01; Nagelkerke R² = 0,154
Zdroj: Dotazníkové šetření cizinců 2013

podmíněnosti vnitřní migrace pomocí dotazníkových dat jsme postupovali ve dvou krocích. Nejprve jsme se zaměřili na rozdíl mezi imigranty, kteří v Česku mění své bydliště, a těmi, kteří své bydliště nemění. Studovali jsme faktory, které zvyšují, resp. snižují pravděpodobnost, že cizinec v posledních pěti letech změnil obec bydliště v Česku. U těch cizinců, kteří svou obec bydliště změnili, jsme dále sledovali, jaké faktory ovlivňují typ jejich migrace z hlediska vertikality, resp. ovlivňují, jestli se cizinec stěhuje do hierarchicky výše, resp. níže položené obce, nebo obce stejného typu. Nezávislé faktory v první analýze představuje etnická příslušnost (Ukrajinec/Vietnamec), pohlaví, vzdělání, doba příchodu do Česka a typ ubytování před případným stěhováním.³ Analýza je provedena pomocí logistické regrese se závislou proměnnou změna obce bydliště / beze změny obce bydliště v posledních pěti letech. Do analýzy byli zařazeni jen respondenti, kteří pobývají v Česku pět let a déle. V posledních pěti letech změnilo obec bydliště cca 16 % imigrantů ze vzorku. Mezi Ukrajinci a Vietnamci v tomto ohledu není patrný žádný rozdíl. Výsledky logistické regrese nicméně ukazují a potvrzují naši hypotézu, že při kontrole dalších nezávislých faktorů se obě etnika chovají z hlediska vnitřní migrace odlišně (viz tab. 3).

Podle výsledků logistické regrese patří k nejpodstatnějším faktorům změny místa bydliště délka pobytu v Česku a typ ubytování. S rostoucí délkou pobytu

³ Do analýzy nezařazujeme jako nezávislou proměnnou ekonomickou situaci respondentů před stěhováním, i když předpokládáme, že na pravděpodobnost stěhování mají ekonomické faktory nezanedbatelný vliv. Nicméně retrospektivní dotazy na ekonomickou situaci před stěhováním považujeme za příliš nespolehlivé.

se výrazně snižuje šance na stěhování, a zároveň tyto šance rychle klesají s rostoucí stabilitou bytových podmínek imigrantů. U imigrantů, kteří přišli do Česka před rokem 1999 a jejich pobyt tak byl ve sledované skupině nejdelší, byla šance na stěhování ve zkoumaném období jen cca čtvrtinová oproti těm, kteří se přistěhovali o deset let později, tj. v letech 2007–2008. Zároveň platí, že imigranti bydlící v nejméně stabilních podmínkách, na ubytovnách, se stěhují několikanásobně častěji než imigranti pobývající ve stabilnějším prostředí. Vlastnictví bytu, které ovšem mezi imigranty v Česku není běžné, (ve vlastním bytě bydlí cca 10 % imigrantů z Ukrajiny a cca 19 % imigrantů z Vietnamu) pak šanci na změnu bydliště snižuje na minimum. K podobným závěrům, kdy typ bydlení a cena nájmu ovlivňuje další stěhování, dospěli mimo jiné i Malheiros 2012, Recaño-Valverde, Luken 2012.

Obě sledované skupiny imigrantů se z hlediska těchto dvou nezávislých faktorů odlišují. Ukrajinci pobývají v Česku v průměru kratší dobu než Vietnamci a výrazně častěji bydlí v méně stabilním typu ubytování. Zatímco v případě Ukrajinců je nejběžnějším ubytováním ubytovna nebo pronájem pokoje, u Vietnamců dominuje standardní nájem celého bytu. I přes kratší pobyty a méně stabilní typ ubytování je pravděpodobnost změny bydliště u Ukrajinců stejná jako u Vietnamců. Pokud tyto dva faktory v analýze kontrolujeme, zjišťujeme, že čistý vliv etnické příslušnosti je poměrně silným nezávislým faktorem, který v případě Ukrajinců snižuje šanci na stěhování oproti Vietnamcům zhruba na polovinu.

Nepříliš zřetelný vliv na pravděpodobnost změny bydliště má rovněž vzdělání imigrantů. Imigranti s neúplným středním vzděláním mění bydliště méně často než vzdělanější imigranti.

Po prozkoumání faktorů, které ovlivňují, jestli cizinec změnil bydliště, nebo ne, jsme se v další analýze zaměřili na studium faktorů ovlivňujících typ migračních pohybů z hlediska vertikality. Analýza využívající plošná statistická data o vnitřní migraci cizinců ukazuje (viz tabulka 1), že jak u Ukrajinců, tak u Vietnamců, převažují ve vnitřní migraci koncentrační toky směřující do hierarchicky vyšších sídel. U Ukrajinců má ovšem koncentrace poněkud jinou povahu než u Vietnamců, neboť se koncentrují do hlavního města Prahy (která v případě Česka tvoří zcela dominantní sídlo). Vnitřní migrace tak sekundárně posiluje význam Prahy jakožto sídla se zdaleka nejvyšší koncentrací Ukrajinců a potvrzuje její *gateway* charakter. U Vietnamců jsou koncentrační toky diferencovanější a kromě Prahy mají za cíl také ostatní regionální centra a středně velká města. Plošná statistická data nám ovšem nedokáží říci nic o tom, jestli vzestupná migrace převládá mezi všemi sociálními skupinami cizinců, nebo zda jsou mezi cizinci z tohoto hlediska rozdíly.

Ve druhé analýze jsme proto zkoumali podmíněnost typu vnitřní migrace u cizinců, kteří v Česku v posledních letech změnili obec bydliště. Pro získání většího počtu relevantních případů zařazujeme do analýzy všechny migranty, kteří se stěhovali mezi obcemi v letech 2003–2013, tedy v posledních deseti letech. I přesto je počet analyzovatelných případů (294) příliš nízký pro více-rozměrnou analýzu, omezíme se pouze na dvourozměrné třídění dat. Závislou proměnnou tvoří vertikální typ posledního stěhování respondenta (tabulka 4). V souladu s plošnými statistickými daty o vnitřní migraci naše analýza ukazuje, že u příslušníků obou sledovaných etnik je nejfrekventovanějším typem vnitřní migrace vzestupné stěhování do větší obce. Zatímco u Ukrajinců je

Tab. 4 – Vertikalita posledního stěhování Ukrajinců a Vietnamců v Česku v uplynulých deseti letech, podle etnické příslušnosti

	Horizontální stěhování (%)	Vzestupné stěhování (%)	Sestupné stěhování (%)	Celkem (%)
Ukrajina	12,2	51,9	35,9	100,0
Vietnam	22,7	44,2	32,1	100,0

Pozn.: n = 294, Pearson χ^2 sig. = 0,06
Zdroj: Dotazníkové šetření cizinců 2013

dominantním cílem vzestupné migrace Praha (více než 67 %), u Vietnamců jsou to kromě Prahy (38 %) také další regionální centra.

Potenciálně významnými prediktory typu stěhování se v případě Ukrajinců ukázala být délka pobytu v Česku před stěhováním a typ ubytování před stěhováním. 61 % zaznamenaných stěhování Ukrajinců, kteří v Česku pobývali šest let a déle, mělo vzestupnou povahu, zatímco u pobývajících v Česku maximálně pět let tomu tak bylo jen ve 48 % případů. Ukrajinců bydlících na ubytovně se vzestupně stěhovalo jen 43 %, zatímco Ukrajinců v pronajatém pokoji či pronajatém bytě 55 %, resp. 64 %. Počet migrací Ukrajinců bydlících ve vlastnickém bydlení je pro analýzu příliš nízký. Výsledky tak celkově naznačují, že vzestupnou migraci volí především Ukrajinci, kteří jsou v Česku o něco stabilizovanější. Pobývají zde delší dobu a bydlí ve stabilnější formě ubytování. Naproti tomu vzdělání, věk a pohlaví neměly na typ stěhování žádný vliv.

Vzestupná migrace Vietnamců má poněkud odlišné souvislosti. Relevantním prediktorem je věk stěhujících se. Vietnamci mladší 30 let se stěhují vzestupně výrazně častěji než ostatní. Jedná se u nich o 55 % všech migrací, oproti cca 33 % migrací u starších respondentů. Podobně jako v případě Ukrajinců, i pro Vietnamce platí, že do Prahy a regionálních center se stěhují častěji ti, kdo předtím dosáhli na relativně stabilní bytové podmínky. Vzdělání a pohlaví podobně jako u Ukrajinců není signifikantním prediktorem, délka pobytu v Česku před stěhováním rovněž ne. Vzhledem k nízkému počtu analyzovaných případů (163 v případě Vietnamců a 131 v případě Ukrajinců) mají nalezené souvislosti spíše explorativní charakter. Hladina významnosti u popsanych souvislostí se pohybuje pod 0,2.

Vnitřní migrace a etnická koncentrace

Provedené analýzy dotazníkových dat potvrdily a podrobněji dokreslily hierarchicky vzestupný trend sekundární vnitřní migrace Ukrajinců a Vietnamců v Česku. V případě Ukrajinců sekundární migrace přispívá k jejich rostoucí koncentraci do Prahy, kde je koncentrace Ukrajinců z celé republiky nejvyšší. V případě Vietnamců je v současné době jejich koncentrace nejvyšší ve středně velkých městech. Sekundární vnitřní migrace slabě přispívá k nárůstu počtu Vietnamců ve větších sídlech.

Zvýšená koncentrace Ukrajinců a Vietnamců ve větších městech se pak analogicky projevuje i v tom, že cizinci bydlící ve větších městech vnímají

Tab. 5 – Vnímané množství krajanů v okolí bydliště v závislosti na hierarchickém postavení sídla, Ukrajinci a Vietnamci

	V okolí bydliště bydlí dost velký počet krajanů			
	Praha (%)	Regionální centrum (%)	Středně velké město (%)	Ostatní sídla (%)
Ukrajina	45,1	34,8	29,9	28,8
Vietnam	46,6	40,3	52,9	20,9

Pozn.: n = 785

Zdroj: Dotazníkové šetření cizinců 2013

Tab. 6 – Vnímané množství krajanů v okolí bydliště v závislosti na počtu stěhování mezi obcemi během pobytu v Česku, Ukrajinci a Vietnamci

	V okolí bydliště bydlí dost velký počet krajanů		
	Počet stěhování mezi obcemi v Česku		
	0	1	2 a více
Ukrajina	40,4 %	31,9 %	20,6 %
Vietnam	43,9 %	46,5 %	41,0 %

Pozn.: n = 797

Zdroj: Dotazníkové šetření cizinců 2013

v bezprostředním okolí svého bydliště větší podíl krajanů než cizinci bydlící v malých obcích. Ukrajinci uvádějí, že v jejich okolí bydlí velký počet krajanů, nejčastěji v Praze, Vietnamci pak ve středně velkých a větších městech. Tabulka 5 ukazuje podíly respondentů, kteří odpověděli, že v okolí jejich bydliště, resp. v jejich sousedství, bydlí dost vysoký počet jejich krajanů, podle velikostní kategorie obce, kde respondenti bydlí.

Výpovědi imigrantů o tom, jak velký počet krajanů žije v okolí jejich bydliště, použijeme v další analýze jako indikátor koncentrace imigrantů na úrovni sousedství. Použití subjektivního indikátoru má sice určité nevýhody (respondenti nemusí nutně mít přehled o počtu krajanů v okolí svého bydliště), nicméně není zatíženo systematickými chybami, které prokazatelně existují v registru obyvatel⁴ a umožňuje analýzu ve velkém prostorovém detailu, v podstatě na úrovni sousedství.⁵ Mohlo by se zdát, že vzestupné migrační trendy u obou etnik budou přispívat rovněž k rostoucí koncentraci jejich příslušníků i na úrovni sousedství a k tomu, že cizinci, kteří se přestěhují, budou ve svém okolí vnímat větší počet svých krajanů. V analýze ovšem ukážeme, že tato hypotéza neplatí a že koncentrace cizinců na úrovni sousedství je vnitřní migrací ovlivňována odlišně.

⁴ Ouředníček a Novák (2012) například zjistili, že v Běchovicích je podle registru více imigrantů než ubytovacích kapacit.

⁵ K validitě subjektivního indikátoru přispívá fakt, že v obcích s vyšší koncentrací cizinců respondenti častěji vypovídají o tom, že v jejich okolí žije velké množství krajanů. Přesto by bylo vhodné dále ověřovat vliv koncentrace cizinců na úrovni sousedství pomocí objektivních dat. V současné době ovšem tato data nejsou k dispozici v dostatečné kvalitě.

Tab. 7 – Vliv počtu migrací mezi obcemi na vnímaný počet krajanů v sousedství, 3 modely logistické regrese, Ukrajinci

	Nezávislé proměnné	Koefficienty pro počet migrací			Nagelkerke R ²
		<i>B</i>	<i>S.E.</i>	<i>exp(B)</i>	
Model 1	počet meziobecních migrací	-0,37*	0,176	0,693	0,016
Model 2	počet meziobecních migrací, pohlaví, vzdělání, bydliště	-0,34*	0,183	0,709	0,066
Model 3	počet meziobecních migrací, pohlaví, vzdělání, bydliště, typ ubytování	-0,15	0,191	0,861	0,248

Pozn.: n = 354; * alfa < 0,5

Zdroj: Dotazníkové šetření cizinců 2013

Pro zjištění vlivu vnitřní migrace cizinců na to, kolik krajanů vnímají v okolí svého bydliště, jsme nejprve zjišťovali, jak souvisí výpovědi o množství krajanů v okolí bydliště s tím, kolikrát se respondent v Česku stěhoval mezi obcemi. Analýza prokázala v případě Ukrajinců silnou lineární souvislost – s počtem stěhování vnímaný počet krajanů v okolí bydliště klesá. V případě Vietnamců podobná souvislost prokazatelná není (tab. 6).

Následně jsme pomocí logistické regrese testovali, jestli souvislost zjištěná u Ukrajinců platí i při kontrole dalších nezávislých proměnných (pohlaví, vzdělání, typ ubytování, typ sídla). Závislou proměnnou v logistické regresi představuje dichotomická proměnná, tj. jestli respondent vnímá v okolí svého současného bydliště velký počet krajanů, nebo nikoliv. Pro zjednodušení na tomto místě prezentujeme jen koeficienty pro počet meziobecních migrací a explanační sílu modelu prezentovanou hodnotou Nagelkerke R² (tab. 7).

V modelu s jedinou nezávislou proměnnou – počet migrací mezi obcemi v Česku, je vliv nezávislé proměnné signifikantní. Každé stěhování snižuje šanci, že respondent vnímá v okolí svého bydliště velký počet krajanů, cca o 30 %. Přidání dalších nezávislých proměnných – pohlaví, vzdělání a typ bydliště ve vertikální hierarchii sídel – zvyšuje celkovou explanační schopnost modelu, ale význam počtu migrací neovlivňuje. Teprve další nezávislá proměnná, typ ubytování, s kategoriemi ubytovna, pronájem pokoje, pronájem bytu a vlastnické bydlení, zásadně zlepšuje explanační schopnost modelu a zároveň eliminuje vliv počtu stěhování. Interpretace tohoto zjištění je zřejmá. Vnímaný počet krajanů v sousedství silně souvisí s typem ubytování. Ukrajinci žijící v méně stabilním ubytování, zejména v ubytovnách, mají ve svém okolí mnohem více krajanů než ti, kteří se pohybují ve stabilnějším segmentu trhu s bydlením. Zároveň existuje souvislost mezi počtem stěhování a typem ubytování. Každé stěhování mezi obcemi zvyšuje pravděpodobnost, že respondent bude bydlet ve stabilnějším ubytování. Typ ubytování tak přebírá vliv počtu stěhování na závislou proměnnou.

V případě Vietnamců není počet stěhování mezi obcemi signifikantní ani v jednom regresním modelu, což potvrzuje tezi, že jejich vnitřní migrace v Česku nijak zásadně neovlivňuje jejich koncentraci na úrovni sousedství. Pro Ukrajince tak platí na první pohled paradoxní zjištění, že sekundární migrace sice přispívá k jejich koncentraci do hierarchicky nejvýše položeného sídla v Česku, tedy do hlavního města Prahy. Zároveň ovšem postupná stěhování vedou ke

stabilizaci bytových podmínek a rovněž k jejich postupné prostorové disperzi uvnitř měst, resp. na úrovni sousedství. U Vietnamců k podobné prostorové disperzi nedochází.

Závěry

Analýza dat imigrantů z registru obyvatel a dotazníkového šetření pomohla přispět do diskuze, která se vede v odborné literatuře k problematice trajektorií vnitřního stěhování imigrantů, podmíněností a dopadů tohoto stěhování. Na příkladu Česka jsme mohli ověřit aktuálnost a vhodnost využití teorie prostorové asimilace (resp. její aktuálnější varianty teorie segmentované asimilace) – nejčastěji používaného teoretického zakotvení ve výzkumu vnitřní migrace imigrantů. Víme, že migranti/cizinci se stěhují až pětkrát častěji než majoritní obyvatelstvo, avšak chování imigrantů v rámci jednotlivých etnických skupin se liší podle strategií, které uplatňují na trhu práce, resp. obecněji i ve vztahu k integraci. Nejvýznamnější imigrační proudy cizinců směřují především do velkých městských aglomerací s dominantním postavením Prahy a do některých pohraničních oblastí na západě státu. Praha je nejvýznamnějším imigračním centrem cizinců též z hlediska vnitrostátní migrace (např. Janská, Čermák, Wright 2013), nicméně daleko více to platí pro Ukrajince než pro Vietnamce. To je dáno především rozložením pracovních příležitostí, které jsou pro uvedené komunity typické. Zatímco příležitostné práce ve stavebnictví (Ukrajinci) se koncentrují v Praze, tak příležitosti v maloobchodě (Vietnamci) jsou rozprostřeny rovnoměrněji. Na rovnoměrnější prostorové rozmístění Vietnamců poukazuje i Ginniho koeficient, který je u Vietnamců nižší než u Ukrajinců (Janská, Čermák, Wright 2013).

Obecně z našich analýz vyplývají dva aspekty ovlivňující prostorové rozmístění obyvatel v Česku: jednak je to vliv suburbanizace domácího obyvatelstva a pak je to pragmatické chování imigrantů směřujících za prací do velkých měst, tedy lokalit s vyšší koncentrací stejného etnika. Odliv domácího obyvatelstva, nazýván někdy jako tzv. „*white flight*“ nebo balkanizací (např. Frey 1996) je do jisté míry kompenzován pohybem imigrantů/cizinců do velkých měst. V souvislosti s tímto sestupným pohybem v sídelní hierarchii se někdy používá termínu kaskádová migrace, kterou lze chápat jako součást širěji koncipovaného procesu kontraurbanizace (blíže viz Stillwell, Hussain 2008; Ley 2007; Champion 2005; Wright, Ellis, Reibel 1997). Zatímco ve vyspělých imigračních zemích s velkou imigrační zkušeností a současně i značnou diverzitou imigrantských skupin již můžeme identifikovat další stádia prostorového rozmístění (např. ethnoburb, enklávy apod.) v Česku převažují pohyby koncentrační.

Analýzy dotazníkových dat ovšem ukázaly, že komunity imigrantů jsou z hlediska vnitřní migrace vnitřně diverzifikované. Největší frekvenci vnitřního stěhování mají imigranti v počáteční fázi svého pobytu, v následujících letech se jejich bytové podmínky značně stabilizují a pravděpodobnost jejich stěhování klesá. Tento poznatek je v jasném souladu se zjištěním Rehera a Silvestra (2009) ze Španělska. Podle jejich dat se imigranti častěji stěhují v počátečních fázích pobytu, i při kontrole dalších individuálních proměnných, jako je míra lidského a sociálního kapitálu. Prostorovou nestabilitu čerstvých imigrantů

vysvětlují nedostatkem jejich informací o trhu práce a obecněji lokálních podmínkách. Je pravděpodobné, že tato teze platí i v podmínkách Česka. Objem vnitřního stěhování cizinců je dále ovlivněn jejich vzděláním a stabilitou bytové situace. Při kontrole těchto proměnných lze ukázat, že etnická příslušnost má na stěhování rovněž podstatný vliv. Ukrajinci se sice stěhují v Česku zhruba stejně často jako Vietnamci, nicméně žijí zde v průměru kratší dobu a v méně stabilních bytových podmínkách. Čistý vliv jejich státní příslušnosti na pravděpodobnost stěhování je proto ve srovnání s Vietnamci záporný. Při porovnání dvou skupin Vietnamců a Ukrajinců žijících ve srovnatelných bytových podmínkách a pobývajících v Česku stejně dlouhou dobu se skupina Ukrajinců stěhuje méně často.

Závěry z analýzy jsou částečně v souladu s teorií segmentované asimilace, podle níž se různá etnika integrují/asimilují jiným způsobem. Zatímco u Ukrajinců vzhledem k jejich specifickému zapojení na trhu práce a geografické blízkosti země původu dochází ke koncentračním pohybům směrem k hierarchicky vyšším sídelním jednotkám, u Vietnamců dochází k větší prostorové disperzi. Souvisí to opět s jejich ekonomickou činností, která je rozptýlena do všech velikostních kategorií.

Zatímco ovšem u Ukrajinců je jejich postupná koncentrace do největšího města doprovázena na úrovni sousedství zcela opačným trendem, totiž klesající koncentrací a disperzí mezi majoritní populací, u Vietnamců k tomu prakticky nedochází. Vietnamci žijící v Česku dlouhodobě a mající za sebou několik stěhování uvnitř Česka mají v okolí svých bydlišť v průměru stále stejnou koncentraci krajanů jako ti, kdo přišli do Česka nedávno. Tato zjištění spíše odpovídají klasické teorii prostorové asimilace. U Ukrajinců má totiž délka pobytu silný vliv na jejich sociokulturní integraci, zatímco u Vietnamců nehraje podstatnou roli (Bernard, Mikešová 2014). Ruku v ruce s rostoucí mírou integrace se tak též snižuje rezidenční segregace Ukrajinců na úrovni sousedství. U Vietnamců naopak zůstává rezidenční segregace relativně dlouhodobým jevem doprovázejícím jejich život v Česku.

Příklad Vietnamců a Ukrajinců v Česku tak potvrzuje nutnost sledovat a analyzovat migrační trajektorie příslušníků různých etnik separátně a obhacovat asimilační a migrační teorie řadou dílčích studií z různého kontextu.

Literatura:

- ALBA, R., NEE, V. (1999): Rethinking Assimilation Theory for New Era of Immigration. In: Hirschmann, CH., Kasinitz, P., DeWind, J. (eds.): *The Handbook of International Migration: The American Experience*. Russel Sage Foundation, New York, s. 137–160.
- ANDRESSON, R. (2012): Understanding Ethnic Minorities' Settlement and Geographical Mobility Patterns in Sweden Using Longitudinal Data. In: Finney, N., Catney, G. (eds.): *Minority Internal Migration in Europe*. Ashgate, Burlington, s. 263–292.
- BERNARD, J., MIKEŠOVÁ, R. (2014): Sociální integrace imigrantů na rozhraní mezi dočasnou migrací a trvalým usazením. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 50, č. 4, s. 521–545.
- BOLT, G., VAN KEMPEN, R. (2010): Ethnic segregation and residential mobility: relocation of minority ethnic groups in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36, č. 2, s. 333–354.

- BURCIN, B., DRBOHLA, D., KUČERA, T. (2005): Czech Republic Population Prospects in the Mirror of Replacement Migration Concept. *AUC–Geographica*, 40, č. 1–2, s. 47–67.
- ČERMÁK, Z. (1999): Distinctive features of migration in the Czech Republic as part of the transformation of Central European countries. In: Hampl, M. a kol.: *Geography of Societal Transformation in the Czech Republic*. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Praha, s. 209–222.
- ČERMÁK, Z. (2001): Vývoj migrační mobility v devadesátých letech v České republice. In: Hampl, M. a kol.: *Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie*. DemoArt, Praha, s. 87–98.
- ČERMÁK, Z. (2004): Migration Aspect of the Suburbanization in the Czech Republic. In: Drbohlav, D., Kalvoda, J., Voženílek, V. (eds.): *Czech Geographic Society, Palacky University in Olomouc, Olomouc*, s. 319–328.
- ČERMÁK, Z., JANSKÁ, E. (2011): Rozmístění a migrace cizinců jako součást sociálněgeografické diferenciacie Česka. *Geografie*, 116, č. 4, s. 422–439.
- DRBOHLAV, D., ed. (2008): *Nelegální ekonomické aktivity migrantů: Česko v evropském kontextu*. Karolinum, Praha, 311 s.
- DRBOHLAV, D. a kol. (2010): Migrace a (i)migranti v Česku. „Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme. Sociologické nakladatelství (Slon), Praha, 207 s.
- DRBOHLAV, D., VALENTA, O. (2014): Czechia: the main immigration country in the V4. In: Eröss, A., Karácsonyi, D. (eds.): *Discovering migration between Visegrad countries and Eastern Partners*. HAC RCAES Geographical Institute, Budapest, s. 41–71.
- ELLIS, M., GOODWIN-WHITE, J. (2006): 1,5 Generation internal migration in the U.S.: dispersion from state of immigration. *International Migration Review*, 40, č. 4, s. 899–926.
- ELLIS, M., WRIGHT, R. (1998): The balcanization metaphor in the analysis of US immigration. *Annals of the Association of American Geographers*, 88, č. 4, s. 686–698.
- FINNEY, N., CATNEY, G., eds. (2012): *Minority Internal Migration in Europe*. Ashgate, Burlington, 369 s.
- FINNEY, N., SIMPSON, L. (2008): Internal Migration And Ethnic Groups: Evidence For Britain From The 2001 Census. *Population, Place and Space*, 14, č. 1, s. 63–83.
- FREY, W. H. (1995): Immigration and internal migration “flight” from US metropolitan areas: toward a new demographic balcanization. *Urban Studies*, 32, č. 4–5, s. 733–757.
- FREY, W. H. (1996): Immigration, domestic migration, and demographic Balkanization in America: new evidence for the 1990s. *Population and Development Review*, 22, č. 4, s. 741–763.
- FREY, W. H., LIAW K.-L. (1998): The impact of recent immigration on population redistribution within the United States. In: Smith, J. P., Edmondston, B. (eds.): *The Immigration Debate Studies on the Economic, Demographic and Fiscal Effects of Immigration*. National Academy Press, Washington DC, s. 388–448.
- GURAK, D. T., KRITZ, M. M. (2000): The interstate migration of U.S. immigrants: individual and contextual determinants. *Social Forces*, 78, s. 1017–1039.
- HEMPSTEAD, K. (2007): Mobility of the foreign-born population in the United States 1995–2000: the role of gateway states. *International Migration review*, 41, No. 2, s. 466–479.
- CHAMPION, A. G. (2005): The counterurbanisation cascade in England and Wales since 1991: the evidence of a new migration dataset. *Revue Belge de Géographie*, č. 1–2, s. 85–101.
- JANSKÁ, E., ČERMÁK, Z., WRIGHT, R. (2013): New Immigrant Destinations in a New Country of Immigration: Settlement Patterns of Non-natives in the Czech Republic. *Population, Space and Place*, 20, č. 8, s. 677–767.
- KRITZ, M. M., NOGLE, J. M. (1994): Nativity concentration and internal migration among the foreign-born. *Demography*, 31, č. 3, s. 509–524.
- LI, W. (1998): Anatomy of new ethnic settlement: the Chinese ethnoburbs in Los Angeles. *Urban Studies*, 35, s. 470–501.
- LEY, D. (2007): Countervailing immigration and domestic migration in gateway cities: Australian and Canadian variations on an American theme. *Economic Geography*, 83, s. 231–254.
- LUX, M., SUNEGA, P., MIKESZOVÁ, M., VEČERNÍK, J., MATYÁŠ, F. (2006): *Analýza opatření bytové politiky směřujících k podpoře flexibility práce v ČR. 1. díl – teoretický úvod*. Sociologický ústav AV ČR, Praha, 58 s.

- LUX, M., SUNEGA, P. (2007): Vliv podmínek bydlení na zamýšlenou migraci české populace za prací. *Sociologický časopis*, 43, č. 2, s. 305–332.
- MALHEIROS, J. (2012): Immigrants' Residential Mobility, Socio-ethnic Desegregation Trends and the Metropolises Fragmentation Thesis: The Lisbon Example. In: Finney, N., Catney, G. (eds.): *Minority Internal Migration in Europe*. Ashgate, Burlington, s. 65–88.
- MASSEY, D. S. (1985): Ethnic residential segregation: a theoretical and empirical synthesis. *Sociology and Social Research*, 69, s. 615–350.
- VAN GENT, W.; MUSTERD, S. (2012): Residential location and housing moves of immigrants and natives in the Amsterdam metropolitan context. In: Finney, N., Catney, G. (eds.): *Minority internal migration in Europe*. Ashgate, s. 89–110.
- NEWBOLD, K. B. (1996): Internal migration of the foreign-born in Canada. *International Migration Review*, 30, č. 3, s. 728–747.
- NOVOTNÝ, J., JANSKÁ, E., ČERMÁKOVÁ, D. (2007): Rozmístění cizinců v Česku a jeho podmiňující faktory: pokus o kvantitativní analýzu. *Geografie*, 112, č. 2, s. 204–220.
- OUŘEDNÍČEK, M., NOVÁK, J. (2012): Populační vývoj Prahy a jejího zázemí v transformačním období. In: Ouředníček, M., Temelová, J. (eds.): *Sociální proměny pražských čtvrtí*. Academia, Praha, s. 25–46.
- PORTES, A., ZHOU, M. (1993): The new second generation: segmented assimilation and its variants. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 530, s. 74–96.
- RECANO-VALVERDE, J., LUKEN, V. (2012): The Internal Migration of Foreign-born Population in Southern Europe: Demographic Patterns and Individual Determinants. In: Finney, N., Catney, G. (eds.): *Minority Internal Migration in Europe*. Ashgate, Burlington, s. 239–262.
- REHER, D., SILVESTRE, J. (2009): Internal migration patterns of foreign-born immigrants in a country of recent mass immigration: evidence from new micro data for Spain. *International Migration Review*, 43, č. 4, s. 815–849.
- SILVESTRE, J., REHER, D. (2012): The internal migration of immigrants: differences between one-time and multiple movers in Spain. *Population, Space and Place*, 20, č. 1, s. 50–65.
- SIMPSON, L., FINNEY, N. (2009): Spatial Patterns of Internal Migration: Evidence for Ethnic Groups in Britain. *Population, Space and Place*, 15, č. 1, s. 37–56.
- STILLWELL, J., HUSSAIN, S. (2008): Internal migration of ethnic groups in England and Wales by age and district type. Working Paper 08/2, School of Geography, University of Leeds, Leeds.
- TAMMARU, T., KONTULY, T. (2011): Selectivity and destinations of ethnic minorities leaving the main gateway cities of Estonia. *Population, Space and Place*, 17, s. 674–688.
- VAN KEMPEN, R., OZUEKREN, A. S. (1998): Ethnic segregation in cities: new forms and explanations in a dynamic world. *Urban Studies*, 35, č. 10, s. 1631–1656.
- WRIGHT, R. A., ELLIS, M., REIBEL, M. (1997): The linkage between immigration and internal labour migration in large metropolitan areas in the United States. *Economic Geography*, 73, č. 2, s. 234–254.
- WRIGHT, R. A., ELLIS, M. (2000): Race, religion and the territorial politics of immigration in the US. *International Journal of Population Geography*, 6, č. 3, s. 197–211.
- ZORLU A, MULDER C. (2008): Initial and subsequent location choices of immigrants to the Netherlands. *Regional Studies*, 42, s. 245–264.

Zdroje dat:

- Cizinci v České republice 2011 (2011). Český statistický úřad, Praha.
- Cizinci v České republice 2010 (2010). Český statistický úřad, Praha.
- Cizinci v České republice 2013 (2013). Český statistický úřad, Praha.
- ČSÚ (2004): http://notes3.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4120-03-casova_rada_1961_2001-2_rozmisteni_obyvatelstva. (21. 7. 2014).
- ČSÚ (2013): https://www.czso.cz/documents/10180/20550355/111813_k1.pdf/25f28e59-add5-4c43-845d-77173718e799?version=1.0. (21. 7. 2014).
- Demografická ročenka ČR 2010 (2010). Český statistický úřad, Praha.
- Počty obyvatel v obcích. Ministerstvo vnitra ČR 2010, Praha, <http://www.mvcr.cz/clanek/pocty-obyvatel-v-obcich.aspx> (15. 3. 2012).

Vnitřní stěhování cizinců v krajích ČR – v letech 2003–2007. Český statistický úřad, Praha 2008, [http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/420044445C/\\$File/c02r04.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/420044445C/$File/c02r04.pdf) (13. 3. 2010).
Život cizinců v ČR (2010). Český statistický úřad, Praha, <http://notes2.czso.cz/csu/2010edic-niplan.nsf/p/1118-10> (11. 1. 2011).

S u m m a r y

WHAT SHAPES THE CONCENTRATION/DECONCENTRATION PROCESSES? THE FACTORS INFLUENCING INTERNAL MIGRATION OF IMMIGRANTS IN CZECHIA

International migration is part of demographic development in a majority of developed European countries and, along with internal (secondary) migration, it is an important determinant of their population geographies. An analysis of population registry data on immigrant residents allowed us to contribute to the existing academic debate about the trajectories, determinants and effects of internal migration among non-natives. Using the case of Czechia, we are testing the spatial assimilation theory (or its more recent variant, the segmented assimilation theory), the theoretical framework most frequently used in the studies of secondary migration, and we verified to what extent it is applicable in current conditions.

As we knew that non-natives were up to five times more frequent migrants than members of the majority, we wanted to further determine the relationship between the mobility patterns in different ethnic groups and their specific labour market or, more generally, integration strategies. Major flows of newcomers are bound for large urban agglomerations, with the dominant position of Prague, and certain districts along the country's western border. Prague is the most important immigrant gateway for internal migrants as well (e.g., Janská, Čermák, Wright 2013), yet this is much more the case of Ukrainians than Vietnamese. The cause lies in the geographies of job opportunities that are typically tapped by each immigrant community. Most temporary construction jobs for Ukrainians are found in Prague, while opportunities for Vietnamese in small-scale retail are distributed more evenly. The higher rate of spatial diffusion of the Vietnamese population is also attested by its lower Gini value relative to the Ukrainian population (Janská, Čermák, Wright 2013).

Our analysis indicates that spatial distribution of the general population in Czechia is shaped by two trends: first, the pattern of suburbanisation among natives, and second, the pragmatic patterns among non-natives seeking jobs in large towns with higher concentrations of their own communities. The former settlement process, sometimes referred to as “white flight” or “Balkanisation” (e.g., Frey 1996) is somewhat compensated by the mobility of non-natives into large towns. The “cascade migration”, as some call the downward mobility along the urban hierarchy, has been contextualized in the broader process of counter-urbanisation (for more details, see Stillwell, Hussain 2008; Ley 2007; Champion 2005; Wright, Ellis, Reibel 1997). In developed immigrant-receiving countries with a long history of immigration and a highly diversified non-native population, we are now able to observe the next stages of spatial distribution. By contrast, concentration processes are still predominant in Czechia.

At the same time, the analysis of the survey data has indicated a diversity of patterns of secondary migration among non-natives. Internal migrants are most frequently found among migrants in the initial stage of their residence in the country. In subsequent years, their housing situation becomes much more stable and their odds of mobility decline. This finding is in line with those of Reher and Silvestre (2009) from Spain. Even when controlling for additional individual variables such as levels of human and social capital, the authors found that non-natives in Spain were more likely to migrate in the initial stages of their residence. The spatial instability of newcomers was interpreted in the context of their low access to information about the labour market and local conditions more generally. The same probably applies to the Czech context as well. The volume of internal migration of non-natives is further determined by education attainment and housing stability. Controlling for these variables, we are also able to demonstrate considerable effects of ethnic origin on mobility, with Ukrainians being less frequent migrants than Vietnamese.

The conclusions of the analysis somewhat support the assumption of the segmented assimilation theory that different ethnic groups integrate/assimilate in different ways. Given their specific labour market strategies and geographical proximity of their home country, Ukrainians tend to concentrate at higher levels of the urban hierarchy. In contrast, Vietnamese migrants exhibit higher rates of geographical diffusion, which is again associated with their economic opportunities that are more evenly distributed among all size categories of the municipalities.

Among Ukrainians, the process of concentration in the country's largest city is accompanied by a completely opposite trend at the level of neighbourhood, namely deconcentration and diffusion among the majority. There is no such trend in the Vietnamese population. Vietnamese migrants with a history of long-term residence and several relocations within the country report the same size of local co-ethnic population as newcomers. In other words, the length of residence is strongly associated with socio-cultural integration among Ukrainians but does not play any significant role for Vietnamese immigrants. These findings rather support the traditional perspective of the spatial assimilation theory (Bernard, Mikešová 2014). The integration process of Ukrainians is accompanied by residential desegregation at the neighbourhood level, while residential segregation is a relatively stable, long-term reality of the lives of Vietnamese immigrants in Czechia.

The case of Vietnamese and Ukrainians in Czechia demonstrates that the migration trajectories of different ethnic groups should be observed separately and that existing assimilation and migration theories should benefit from a diversity of particular studies undertaken in different contexts.

Pracoviště autorů: E. Janská: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, GEOMIGRACE – Geografické migrační centrum, Albertov 6, 128 43 Praha 2, e-mail: eva.janska@natur.cuni.cz. J. Bernard: Sociologický ústav AV ČR, Jilská 1, 110 00 Praha 1, e-mail: josef.bernard@soc.cas.cz

Do redakce došlo 5. 12. 2014; do tisku bylo přijato 29. 6. 2015.

Citační vzor:

JANSKÁ, E., BERNARD, J. (2015): Koncentrační, či dekoncentrační procesy? Faktory ovlivňující vnitřní migrační procesy v Česku. *Geografie*, 120, č. 4, s. 585–602.